

Inleiding

1994 was voor het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (DNPP) van de Rijksuniversiteit Groningen een enerverend jaar. In maart werd met een symposium over de toekomst van de politieke partijen stilgestaan bij het vierde lustrum van het DNPP. De gebundelde bijdragen werden een maand later gepresenteerd. In de zomermaanden was het Centrum drie maanden in de Universiteitsbibliotheek ondergebracht, vanwege een grote renovatie van het pand waarin het is gehuisvest. In diezelfde tijd werd de conversie van de geautomatiseerde catalogus van het DNPP voorbereid. Deze kwam aan het einde van het jaar landelijk beschikbaar via het Open Bibliotheek Netwerk (OBN). Naast deze werkzaamheden brachten de verkiezingen voor de gemeenteraden, de Tweede Kamer en het Europees Parlement veel extra werk met zich mee.

Naast deze bijzondere activiteiten werd uiteraard veel aandacht besteed aan de reguliere taken van het DNPP. Opnieuw groeiden de collecties sterk. De drie verkiezingen en enkele grote, incidentele schenkingen waren hieraan debet. De dienstverlening kreeg eveneens ruime aandacht en de contacten met het onderwijs- en onderzoeksveld werden versterkt.

Wetenschappelijk Adviescollege ten behoeve van het DNPP

Conform het reglement van het DNPP (art. 7, 8, 9 en 10) werd in 1980 het Wetenschappelijk Adviescollege ten behoeve van het DNPP ingesteld. Op 1 januari 1994 bestond het Adviescollege uit de volgende leden:

- prof.dr. D.F.J. Bosscher, hoogleraar Eigentijdse Geschiedenis, op voordracht van de Faculteit der Letteren;
- prof.dr. F.N. Stokman, hoogleraar Sociologie, op voordracht van de Faculteit der Psychologische, Pedagogische en Sociale Wetenschappen;
- prof.mr. J.J. Vis, hoogleraar Staatsrecht, op voordracht van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid;
- dr. J.M. van Boetzelaer (voorzitter), directeur Dienst Onderwijs, Onderzoek en Planning van de Rijksuniversiteit, op voordracht van de Bibliothecaris;
- dhr. Chr. Wiersma, directeur Openbare Bibliotheek te Groningen, op voordracht van de Bibliothecaris;
- dr. A.C. Klugkist, Bibliothecaris, adviserend lid.

Het Wetenschappelijk Adviescollege vergaderde in het verslagjaar eenmaal, op 2 december. Het Adviescollege besprak op deze bijeenkomst onder meer de stand van zaken rond het 'retro-project', de retrospectieve invoer van de catalogus van vóór 1986 in het geautomatiseerde bestand van het DNPP. Tevens werd afscheid genomen van prof.mr. J.J. Vis, die in verband met zijn benoeming per 1 maart 1995 tot lid van de Raad van State zijn lidmaatschap van het Adviescollege beëindigde.

Personeelsformatie

Op 1 januari 1994 was de staf van het DNPP als volgt samengesteld:

mevr. B.H. Pier - secretaresse (1,0 fte)

dr. A.P.M. Lucardie - wetenschappelijk medewerker (0,5 fte)

mevr.drs. M. Nieboer - documentaliste (0,5 fte)

mevr. I.M. Noomen - documentaliste (0,5 fte)

drs. G. Voerman - Hoofd (1,0 fte)

Mevr. Pier, die op 11 oktober 1993 met zwangerschapsverlof was gegaan, hervatte haar werkzaamheden op 1 maart. Na afloop van het ouderschapsverlof op 13 oktober bracht zij haar aanstelling terug tot 0,7 fte. Inmiddels was met ingang van 16 mei mevr. D. van Rheenen voor 0,3 fte in dienst getreden. De tijdelijke aanstelling van mevr. H.A.T. Borcherts, die mevr. Pier tijdens haar verlof had vervangen, liep af op 1 mei.

Ook in dit verslagjaar waren op het DNPP enkele vrijwilligers werkzaam. Drs. J. Hippe verrichtte weer vele waardevolle diensten voor het DNPP. Al vanaf het einde van de jaren zeventig zet hij zich voor het Centrum in. Drs. R.F. van Wijk werkte één dag per week aan de PPR-bibliografie. In maart startte drs. B.H. de Boer zijn werkzaamheden. Drie dagen per week werkte hij aan de ontsluiting van politieke affiches en aan de ordening van partijarchieven. Dhr. H. Wiersema zette als vrijwilliger zijn werkzaamheden aan de bibliografie betreffende 'de PvdA en het buitenlands beleid 1946-1994' op beperkte schaal voort. Verder deden in het verslagjaar enkele stagiaires op het DNPP werkervaring op. Van 17 maart tot 8 juli liep mevr. S. Sytema, studente aan de Hanzehogeschool, Hogeschool van Groningen - opleiding BDI-informatieverzorging - stage. Mevr. M.F. Kolthof begon met deze stage op 21 november.

Dienstverlening

Ook in 1994 legde de dienstverlening een groot beslag op de arbeidstijd. Vergeleken met voorgaande jaren nam het aantal gebruikers dat het DNPP bezocht toe. Het aantal schriftelijke en telefonische verzoeken om informatie steeg eveneens. Deze stijging is deels toe te schrijven aan de drie verkiezingen die in 1994 werden gehouden. De groep gebruikers bestond ook nu weer vooral uit doctoraalstudenten van verschillende disciplines. Ook HBO-

studenten, journalisten, wetenschappers, leraren en leerlingen van middelbare scholen deden echter een beroep op het Centrum.

Dienstverlening vond ook plaats door middel van ondersteuning van onderwijsactiviteiten van verschillende aard (zie onder 'relaties met instellingen en het onderwijsveld').

Documentatie

De tweede belangrijke taak van het DNPP, naast en als voorwaarde voor de dienstverlening, bestaat uit documentatieactiviteiten. Voor een uitgebreid overzicht van de op het Centrum aanwezige periodieken en de overige collecties wordt verwezen naar de in het najaar van 1991 gepubliceerde *Beschrijving van de collecties van het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen* (een geheel herziene en geactualiseerde druk verschijnt begin 1995). Een globale aanduiding is hier echter op zijn plaats. In 1994 werden op het DNPP de volgende collecties (die bijna allemaal toegankelijk zijn via de geautomatiseerde catalogus) bijgehouden en uitgebreid:

1. *boeken*. Deze collectie bevat historische en politicologische literatuur betreffende politieke partijen, alsmede (auto-)biografieën van politici. Het aantal boeken bedroeg eind 1994 circa 2000.

2. *brochures*. Deze verzameling bevat door politieke partijen of verwante organisaties uitgegeven brochures, nota's en rapporten. Deze publikaties worden systematisch aangeschaft. Het aantal brochures bedraagt circa 4000.

3. *knipsels*. Op het DNPP is een uitgebreide collectie knipsels aanwezig over partijpolitieke ontwikkelingen in Nederland, met het accent op de handelingen van de partijen buiten het parlement. Deze knipselverzameling gaat terug tot 1970. Momenteel worden vier kranten geknipt: het Nieuwsblad van het Noorden, NRC Handelsblad, Trouw en de Volkskrant.

4. *dag-, week- en partijbladen*. Het DNPP bezit vanaf 1973 een uitgebreide collectie ingebonden of op microfiche gefotografeerde dagbladen, opiniebladen en partijbladen. Zeker bij de laatste categorie wordt gestreefd naar volledigheid.

5. *affiches*. In 1986 is begonnen de groeiende hoeveelheid affiches systematisch te ordenen, te fotograferen en te ontsluiten. Eind 1994 bezat het DNPP ongeveer 1.350 verschillende affiches van politieke partijen. Tegen betaling kunnen negatieven en/of afdrukken ter beschikking worden gesteld.

6. *geluidsarchief*. Naast interviews met prominente partijpolitici (veelal gehouden in het kader van een specifiek onderzoek) bevat deze collectie vooral integrale geluidsopnames van belangrijk geachte partijbijeenkomsten zoals congressen en partijraden. Eind 1994 telde het geluidsarchief zo'n 350 geluidsbanden en 250 cassettes.

7. *archieven*. Het DNPP ontvangt regelmatig archieven van partijen en particulieren. Per 31 december 1994 had het DNPP de volgende collecties in beheer:

7.1 persoonsarchieven

- J.G. Bettink (VVD, 1947-1948; 0,25 m.)
B. de Boer (D66, 1967-1986; 1,0 m.)
R.A.P. van den Bree (EVP, 1979-1986; 1,1 m.)
H. Dekker (PPR, 1967-1971; 0,1 m.)
J.M. Drees (DS'70, 1970-1983; 0,8 m.)
W. Drees (DS'70, 1970-1983; 1,8 m.)
H. C. Dresselhuys (BVL, LSP, 1917-1926; 1,2 m.)
H.M. Koornneef (LSP, PvdV, VVD, 1939-1960; 0,25 m.)
A.J. Meerburg (D66, 1968-1974; 0,35 m.)
C. Ofman (EVP; plaatsingslijst in voorbereiding)
A. Russchen (DS'70, 1970-1983; 0,1 m.)
J. Schilthuis (VDB, 1919-1946; 0,25 m.)
N.F.I. Schwarz (D66, 1967-1974; 0,35 m.)
mevr. Joh. H. Springer (VVD, 1952-1985; 0,4 m.)
A. van Stuijvenberg (DS'70, 1968-1974; 0,25 m.)
G. Taal (collectie liberale documentatie, 1870-1950; 2,4 m.)
H.J.G. Waltmans (PPR, 1972-1983; 0,25 m.)

7.2 partijarchieven

- Anti-revolutionaire kiesvereniging Ulrum (1888-1981; 0,25 m.)
D66 landelijk partijarchief (plaatsingslijst in voorbereiding)
D66-afdeling Groningen (1966-1987; 0,7 m.)
DS'70 landelijk partijarchief (1970-1983; 5,7 m.)
EVP landelijk partijarchief (1978-1991; 1,0 m.)
EVP-afdeling Den Haag (plaatsingslijst in voorbereiding)
EVP-afdeling Drenthe (plaatsingslijst in voorbereiding)
EVP-afdeling Utrecht (plaatsingslijst in voorbereiding)
EVP-afdeling Zeist en omstreken (plaatsingslijst in voorbereiding)
GroenLinks Provinciale Statenfractie Groningen (1979-1992; 0,25 m.)
JOVD landelijk organisatie-archief (1970-1992; 6,6 m.)
JOVD-district-Noord (1952-1991; 0,9 m.)
JOVD-afdeling Groningen (1952-1987; 0,7 m.)
LSVN (1963-1976; 0,2 m.)
PSP-gewest Groningen (1973-1981; 0,25 m.)
PSP-afdeling Groningen (1957-1990; 2,4 m.)
PPR-afdeling Groningen (plaatsingslijst in voorbereiding)
PPR-provincie Groningen (plaatsingslijst in voorbereiding)
VVD landelijk partijarchief (1890, 1948-1990; 22,0 m.)
VVD-kamercentrale Groningen (1964-1991; 1,8 m.)
VVD-ondercentrale Fivelingo (1949-1984; 0,10 m.)
VVD-ondercentrale Veenkoloniën-Westerwolde (1975-1984; 0,10 m.)
VVD-afdeling Appingedam (1970-1978; 0,25 m.)
VVD-afdeling Delfzijl (1979-1987; 0,25 m.)
VVD-afdeling De Marne (1946-1986; 0,1 m.)

VVD-afdeling Eenrum (1946-1990; 0,1 m.)
VVD-afdeling Groningen (1946-1979; 1,2 m.)
VVD-afdeling Haren (1967-1987; 0,5 m.)
VVD-afdeling Hefshuizen (1978-1987; 0,25 m.)
VVD-afdeling Stadskanaal (1979-1984; 0,25 m.)
VVD-afdeling Warffum (1946-1990; 0,6 m.)
VVD-afdeling 't Zandt (1946-1986; 0,25 m.)
VDJO-'Historisch archief' (1934-1946; 1,0 m.)
VDB-afdeling Amsterdam (1945; 0,01 m.)

Met uitzondering van de collecties waarvan de plaatsingslijst nog in voorbereiding is, zijn al deze archieven voor onderzoek beschikbaar. In verband met de beperkende voorwaarden die soms aan de raadpleging van een archief zijn gesteld, verdient het aanbeveling hierover van tevoren met het DNPP contact op te nemen. Het is in alle gevallen noodzakelijk schriftelijke toestemming voor raadpleging te verkrijgen van het Hoofd van het DNPP en in een enkel geval ook van de archiefhouder. Hiervoor zijn speciale formulieren beschikbaar.

8. *overig*. Zonder uitpuittend te zijn, worden hier nog de volgende collecties genoemd:

- collecties statuten, reglementen, jaarverslagen, verkiezings- en beginselprogramma's;
- congresstukken (van congressen, partijraden, algemene ledenvergaderingen).

Om deze collecties ook voor een vroegere periode op specifieke deelterrinen zo volledig mogelijk te maken, worden bibliografische projecten opgezet. In het verslagjaar werd aan verschillende projecten gewerkt. Dhr. Wiersema hield zich wederom als vrijwilliger bezig met de bibliografie betreffende 'de PvdA en het buitenlands beleid 1946-1994'. Een herziene uitgave van de bibliografie over de sociaal-democratie - opgesteld door M. Brinkman - werd in augustus gepubliceerd, in samenwerking met het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) en de Wiardi Beckman Stichting (WBS). Dezelfde instellingen tekenden samen met het DNPP voor de uitgave van een overzicht van de archieven van de sociaal-democratie, opgesteld door mevr. M. Campfens en G. Voerman. Deze auteurs startten tevens met de voorbereiding van veelomvattend apparaat voor de geschiedschrijving van de sociaal-democratie. Het IISG en het DNPP namen ook het initiatief tot de herziening en actualisering van de uitgave *Van bron tot boek. Apparaat voor de geschiedschrijving van het communisme in Nederland*. Verder is begonnen met een bibliografie over de protestants-christelijke partijen. Hiervoor werkt het DNPP samen met het Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme (1800-heden) van de Vrije Universiteit te Amsterdam. Ten slotte is gewerkt aan een bibliografie en een bronnenoverzicht betreffende de PPR.

De verwerking van schenkingen van documentatie- en archiefmateriaal is zeer arbeidsintensief. Als aanvulling op de eigen collecties werd onder meer van het IISG materiaal ontvangen. In het verslagjaar werden ook weer diverse archieven van partijen verkregen. Zo bracht de D66-afdeling Groningen haar partijarchief over naar het DNPP, evenals de Provinciale Statenfractie van GroenLinks in Groningen.

Automatisering

In 1986 startte de automatisering van de catalogus van het DNPP. Daarbij werd gebruik gemaakt van het systeem van PICA, het samenwerkingsverband van een groot aantal openbare, wetenschappelijke en speciale bibliotheken in Nederland. Per 31 december 1994 telde deze geautomatiseerde catalogus bijna 28.000 titels van boeken en brochures en van artikelen uit partijbladen, opiniebladen, wetenschappelijke tijdschriften en enkele dagbladen.

Aan het einde van het verslagjaar kwam deze geautomatiseerde catalogus beschikbaar via het Open Bibliotheek Netwerk (OBN). Via de online publieks-catalogus (OPC) van de Universiteitsbibliotheek Groningen kan iedereen die toegang heeft tot het OBN, zoekacties uitvoeren in de geautomatiseerde catalogus van het DNPP.

Onderzoek en publikaties

Behalve de documentatie en de dienstverlening heeft het DNPP ook tot taak wetenschappelijk onderzoek naar Nederlandse politieke partijen waar mogelijk te stimuleren, te ondersteunen en te begeleiden. Om deze taken naar behoren te kunnen vervullen zijn goede contacten met het onderzoeksveld van belang. In 1994 werden verschillende - meestal elders geïnitieerde - onderzoeksprojecten door het DNPP ondersteund:

- Documentatiewerk ten behoeve van het *Compendium voor politiek en samenleving in Nederland* (onder redactie van H. Daalder en C.J.M. Schuyt).
- Documentatiewerk ten behoeve van het jaarboek *Parlement en kiezer* (onder redactie van G.G.J. Thissen).
- Documentatiewerk ten behoeve van de bundel van verkiezingsprogramma's voor de Tweede-Kamerverkiezingen 1994 (onder redactie van I. Lipschits); uitgegeven in samenwerking met de Sdu.
- Inventarisatie van de partij- en persoonsarchieven betreffende de sociaal-democratie; in samenwerking met het IISG.
- Apparaat voor de geschiedschrijving van de sociaal-democratie; in samenwerking met het IISG.
- Herziening en actualisering van *Van bron tot boek. Apparaat voor de geschiedschrijving van het communisme in Nederland*; in samen-

- werking met het IISG.
- Bibliografie betreffende de protestants-christelijke partijen; in samenwerking met het Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme (1800-heden).
- 'Research Project on Western-European Communism'; onderzoeksproject gecoördineerd door S. Courtois (Centre d'Etude, d'Histoire et de Sociologie du Communisme; Université de Paris X, Nanterre).
- 'Groupe de Recherche sur la Gauche en Europe'; onderzoeksproject gecoördineerd door M. Lazar (Centre de Recherches Politiques de la Sorbonne).
- 'The Makers of West European Institutions. A Biographical Dictionary'; biografisch woordenboek onder redactie van D.S. Bell (University of Leeds).
- 'Reizigers naar Rusland'. Tentoonstellingsproject betreffende de (politieke) relaties tussen Nederland en Rusland/Sovjet-Unie in de negentiende en twintigste eeuw; in samenwerking met het Gemeentearchief Groningen en de vakgroep Geschiedenis en het Universiteitsmuseum van de Rijksuniversiteit Groningen.
- Geannoteerde publikatie van documenten betreffende de betrekkingen tussen de CPN en de Communistische Internationale, in samenwerking met het IISG en het Rossijskij centr chranenija i izutsjenija dokumentov novejtsjej istorii (Russisch centrum voor het beheer en de bestudering van documenten betreffende de eigentijdse geschiedenis) te Moskou.

Naast de hierboven vermelde ondersteuning van onderzoeksprojecten hebben individuele medewerkers van het DNPP geparticipeerd in onderzoeken en deelgenomen aan wetenschappelijke congressen, onder andere: European Consortium for Political Research (Madrid), Politicologenetmaal (Soesterberg), Groupe de Recherche sur la Gauche en Europe (Parijs), en de Cominternconferentie (Moskou).

Ook dit jaar verbleef dhr. Voerman enkele weken in Moskou om in het kader van zijn promotie-onderzoek naar de relatie tussen de CPN en de Communistische Internationale in het interbellum onderzoek te doen in het Rossijskij centr chranenija i izutsjenija dokumentov novejtsjej istorii (Russisch centrum voor het beheer en de bestudering van documenten betreffende de eigentijdse geschiedenis). Deze instelling beheert het archief van de Communistische Internationale (betreffende de periode 1919-1943).

Verskillende onderzoeksresultaten werden vastgelegd in schriftelijke stukken. Het *Jaarboek 1993* van het DNPP werd begin april gepubliceerd. De verschijning kreeg ook dit jaar weer enige aandacht van de media. In dit Jaarboek en daarbuiten verzorgden de stafleden van het DNPP in 1994 de volgende publikaties en papers:

- J. Hippe en G. Voerman, 'Reformatorisch Staatkundig Verbond? Over de samenwerking tussen RPF, SGP en GPV (1975-1994)', in: *Jaarboek 1993 DNPP*, Groningen, 1994, 165-199.
- Dorien van Rheenen, Mieke Janssen-Claessens en Veronica Oude Groeniger, 'Studiereis Italië', in: *Open*, 26 (1994), 9, 301-302.
- A.P.M. Lucardie, 'Verwereldlijking, vergruizing en vervreemding: de maatschappelijke uitdaging', in: Gerrit Voerman, red., *Politiek zonder partijen? Over de horizon van de partijpolitiek*, Amsterdam, 1994, 55-72.
- Paul Lucardie, 'Children of Rousseau or: why would radical democrats turn green?' Paper presented to the workshop 'Green Politics and Democracy' of the ECPR Joint Sessions at Madrid, April 1994.
- P. Lucardie, '"Zoek de zeven verschillen...": een vergelijking van de ontwerp-verkiezingsprogramma's voor 1994', in: *Civis Mundi*, 33 (1994), 1 (feb.), 25-28.
- Paul Lucardie, 'Vergelijking (ontwerp)verkiezingsprogramma's 1994 gezondheidszorg', in: *Tijdschrift voor gezondheid & politiek*, 12 (1994), 2 (mrt.), 6-10.
- Paul Lucardie, 'Liberale renaissance of populistische protestgolf?', in: *VVD-Info*, april 1994, 10-11.
- Paul Lucardie, 'Verkiezingsprogramma's', in: *Verkiezingskrant. Onafhankelijke gids voor de Tweede-Kamerverkiezingen*, april 1994, 4-5.
- Paul Lucardie, *Stemwijzer 1994*, Leiden, 1994.
- A.P.M. Lucardie, 'Op zoek naar zusterpartijen. D66 en het democratisch radicalisme in West-Europa', in: *Jaarboek 1993 DNPP*, Groningen, 1994, 200-228.
- Paul Lucardie en Hans-Martien ten Napel, 'Between confessionalism and liberal conservatism: the Christian Democratic parties of Belgium and the Netherlands', in: David Hanley, ed., *Christian democracy in Europe: a comparative perspective*, Londen, 1994, 51-70.
- Paul Lucardie, Ida Noomen en Gerrit Voerman, 'Kroniek 1993. Overzicht van de partijpolitieke gebeurtenissen van het jaar 1993', in: *Jaarboek 1993 DNPP*, Groningen, 1994, 14-74.
- A.P.M. Lucardie, W.H. van Schuur en G. Voerman, 'Paul of Ina? Enkele kanttekeningen bij de keuze van de politiek leider door de leden van GroenLinks', in: *Jaarboek 1993 DNPP*, Groningen, 1994, 248-254.
- Paul Lucardie en Gerrit Voerman, 'Tweede-Kamerverkiezingen zorgden voor electorale aardverschuiving. Kroniek van de Nederlandse politiek', in: *Staatscourant*, 21 december 1994.
- Paul Lucardie en Gerrit Voerman, 'Stemwijzer raadsverkiezingen in Groningen 1994', in: *Nieuwsblad van het Noorden*, 23 februari 1994.

- Paul Lucardie en Gerrit Voerman, 'The Netherlands', in: *European Journal of Political Research*, 26 (1994), 3/4, 369-373.
- Gerrit Voerman en Paul Lucardie, 'Wat de politieke partijen met Groningen willen', in: *Nieuwsblad van het Noorden*, 25 februari 1994.
- Gerrit Voerman en Paul Lucardie, 'Groningen is weer een doorsneestad', in: *Nieuwsblad van het Noorden*, 3 maart 1994.
- G. Voerman en M. Campfens, *Archieven van de Rode Familie*, Amsterdam, 1994.
- Gerrit Voerman, red., *Politiek zonder partijen? Over de horizon van de partijpolitiek*, Amsterdam, 1994.
- G. Voerman, 'Inleiding', in: Voerman, *Politiek zonder partijen?*, 1-6.
- Gerrit Voerman, 'Inleiding', in: *Verkiezingsprogramma's 1994*. Bijengebracht en van een register voorzien door prof. dr. I. Lipschits, Den Haag, 1994, IX-XI.
- G. Voerman, 'Harm Smeenge', in: *Biografisch Woordenboek van Nederland*. Dl. IV, Den Haag, 1994, 463-465.
- G. Voerman, 'Meinard Tijdeman', in: *Biografisch Woordenboek van Nederland*. Dl. IV, Den Haag, 1994, 498-500.
- Gerrit Voerman, 'Het CDA als strijdtoneel tussen Rome en Dordt', in: *Trouw*, 6 januari 1994.
- Gerrit Voerman, 'Kleio mag niet vergeten worden bij vernietiging BVD-archieven', in: *Staatscourant*, 24 februari 1994.
- Gerrit Voerman, 'Kiezen we een autovrij of autoluw centrum?', in: *UK*, 24 februari 1994.
- Gerrit Voerman, 'Een partij voor "gewone mensen". Bij het parlementaire debuut van de SP', in: *Politiek & Cultuur*, 54 (1994), 2 (apr.), 3-9.
- G. Voerman, 'Verkiezingsprogramma's dijen steeds verder uit', in: *Staatscourant*, 13 april 1994.
- Gerrit Voerman, 'PvdA hoeft SP-succes niet gelaten te accepteren', in: *Lokaal Bestuur*, 18 (1994), 6 (juni), 4-7.
- Gerrit Voerman, 'Mogelijkheden en moeilijkheden in Moskou: over de archieven van de voormalige Sovjet-Unie', in: *Contactblad van de VGTE*, juli 1994, 7-9.
- Gerrit Voerman, 'De biograaf als beeldhouwer? Enkele correcties', in: *Liberaal Reveil*, 35 (1994), 4 (aug.), 169-171.
- Gerrit Voerman, 'Paradise lost. Membership of Westeuropean Social Democratic Parties, 1945-1995'. Paper presented at the conference of the Research Group on The Left in Europe, Paris, 29-30 September and 1 October.
- Gerrit Voerman, 'De CPN en de vleespotten van Moskou', in: *de Volkskrant*, 26 november 1994.

- Gerrit Voerman, *'To be or not to be? De verhouding tussen communisme en sociaal-democratie in Nederland*, in: *Politiek & Cultuur*, 54 (1994), 5 (dec.), 25-30.

Relaties met instellingen en het onderwijsveld

De politieke partijen zijn vanzelfsprekend de belangrijkste organisaties waarmee het DNPP contacten onderhoudt. Van alle partijen ontving het DNPP - deels gratis - periodieken, brochures, nota's en rapporten. Van sommige partijen werden ook archivalia ontvangen. Partijen doen ook regelmatig een beroep op de collecties van het DNPP. Op 16 april hield dhr. Voerman in Utrecht een lezing voor PvdA-gemeenteraadsleden over de uitslag van de raadsverkiezingen, tijdens een bijeenkomst georganiseerd door het Centrum voor Lokaal Bestuur van de PvdA. Dhr. Lucardie besprak op 6 mei voor de afdeling Groningen van de VVD de uitslag van de Tweede-Kamerverkiezingen. Op 11 oktober verzorgde hij een inleiding voor de Jonge Democraten in Groningen.

Op het wetenschappelijke vlak participeerde het DNPP in het landelijk Postdoctoraal Opleidingsprogramma Negentiende en Twintigste Eeuwse Geschiedenis (PONTEG; een zogeheten 'AIO-netwerk'). Dhr. Lucardie onderhield namens het DNPP de contacten met het Instituut voor Publiek en Politiek (IPP); dhr. Voerman met onder andere het IISG en met de Stichting Film en Wetenschap - Audiovisueel Archief.

In de vorige paragraaf werden reeds enkele contacten op onderzoeksgebied met universitaire instellingen genoemd. Daarnaast werden in 1994 door medewerkers van het DNPP ook gastcolleges gegeven en cursussen verzorgd of ondersteund. Zo waren in april studenten van de afstudeervariant Journalistiek van de Rijksuniversiteit Groningen in het kader van hun studie enkele weken op het DNPP werkzaam. Dhr. Voerman gaf in april en december enkele inleidingen over de collecties van het DNPP voor geschiedenisstudenten van de Rijksuniversiteit Groningen. Op 11 maart gaf hij een college over het Nederlandse communisme voor studenten van de interviewcursus Nieuwste Geschiedenis. Met drs. H. Wedman van de vakgroep Geschiedenis startte hij in december een uitgebreid kernvak met als onderwerp 'de Nederlandse arbeidersbeweging en Rusland'. Verder begeleidde hij enkele studenten bij hun eindscriptie. In november hield dhr. Voerman een gastcollege over de Nederlandse politieke partijen in het kader van het politicologie-college dat door de sectie Politieke Wetenschappen van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid wordt gegeven. Dhr. Lucardie hield op 3 november een inleiding over de 'Politikverdrossenheit in den Niederlanden' voor de Universiteit van Oldenburg.

Bijzondere activiteiten

Ook dit jaar ontwikkelde het DNPP weer diverse bijzondere activiteiten. Hier worden de voornaamste genoemd. In samenwerking met Studium Generale Groningen werd door het DNPP in het kader van de gemeenteraadsverkiezingen een debat tussen de lijsttrekkers van de grootste partijen in Groningen georganiseerd, dat op 15 februari plaats had. In verband met de raadsverkiezingen verzorgde het DNPP voor het *Nieuwsblad van het Noorden* een serie artikelen, waarin de programma's van de deelnemende partijen werden toegelicht en de resultaten van de verkiezingen geanalyseerd. Met het oog op de Tweede-Kamerverkiezingen stelde dhr. Lucardie voor het IPP een programvergelijking op, die in de door dit instituut uitgegeven *Verkiezingskrant* werd gepubliceerd. De door dhr. Lucardie op basis van de verkiezingsprogramma's gemaakte stemwijzer verscheen in brochurevorm en op diskette.

Op 4 maart organiseerde het DNPP ter gelegenheid van zijn twintigjarig bestaan in het Academiegebouw een symposium over de toekomst van de politieke partij. Meer dan honderd belangstellenden woonden de lezingen bij van prof.dr. C. van der Eijk, prof.mr. A.K. Koekkoek, dr. R.A. Koole, prof.dr. H. Kunneman, dr. A.P.M. Lucardie en dr. P.W. Tops. Het slotwoord werd uitgesproken door drs. H. Gruijters, burgemeester van Lelystad en één van de oprichters van D66. Het eerste exemplaar van het boek *Politiek zonder partijen? Over de horizon van de partijpolitiek*, waarin de bijdragen waren gebundeld, werd op 21 april in Den Haag overhandigd aan G.J. Wolffensperger, Tweede-Kamerlid voor D66.